

<https://doi.org/10.31891/2415-7929-2024-31-9>

УДК: 811.111'81'38

ДАВИДЮК Юлія
Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0003-2819-7696>

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ СТИЛІСТИЧНО МАРКОВАНИХ ОДИНИЦЬ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ АГАТИ КРІСТІ (на матеріалі роману «And then there were none»)

У статті розглянуто лексико-семантичні або семасіологічні та синтаксичні стилістично марковані одиниці художнього дискурсу Агати Крісті на матеріалі роману «And then there were none» («І не лишилось жодного»). Основна увага приділена ретельному аналізу цих одиниць та способам їх відтворення при перекладі на українську мову.

Ключові слова: стилістично марковані одиниці, лексико-семантична група, синтаксична група, стилістичні прийоми, способи перекладу.

DAVYDYUK Yuliya
Khmelnitskyi National University

REPRODUCTION OF STYLISTICALLY MARKED UNITS IN AGATHA CHRISTIE'S LITERARY DISCOURSE (case study of the novel «And then there were none»)

The article examines the lexical-semantic or semasiological and syntactic stylistically marked units of Agatha Christie's literary discourse based on the material of the novel "And then there were none". The stylistically marked units not only enhance the expressiveness of the literary text but also attract the reader's attention and are of great interest in analysing and reproducing them from one language into another. The rendering of lexical-semantic and syntactic stylistically marked units in literary texts can be a translation problem, because the successful translation of such stylistic phenomena requires the translator to have considerable literary flair, the ability to distinguish and master various stylistic devices in order to effectively and perfectly reproduce them using the means of the target language. The following methods of translation of author's stylistic devices can be distinguished: complete or full translation (retaining of trope and image); retaining the image but with the replacement of the trope; retaining of the trope with a partial replacement of the image; partial replacement of both the image and the trope with another semantically similar trope; omission of image, translation by the lexical means with direct semantics. In the lexical-semantic or semasiological group the main attention is given to such stylistic devices as antithesis, epithet, simile, metaphor, metonymy, and gradation; in the syntactic group the main attention is paid to inversion, repetitions, parallelism, break in the narrative, and chiasm. Having analysed Agatha Christie's novel «And then there were none», we found that in the lexical-semantic group of stylistically marked units, the translator, in most cases, carried out a complete translation of both the tropes and the images they embody. In several cases, we noticed the replacement of the trope and/or the replacement of the image. In the syntactic group of stylistically marked units the complete translation of stylistic devices was also carried out. Changing of syntactic devices is not usually typical, only in one case. Omission of semasiological and syntactic stylistically marked units was not found.

Keywords: stylistically marked units, lexical-semantic group, syntactic group, stylistic devices, methods of translation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Сучасний етап розвитку літературознавчих та філологічних студій характеризується посиленням інтересом до проблем, пов'язаних з образністю, стилем, експресивністю та іншими стилістичними явищами, котрі формують неповторний авторський дискурс.

Актуальність нашої розвідки зумовлена практичними труднощами, з якими зустрічаються перекладачі під час роботи з англійським матеріалом в якому використовуються різні стилістичні прийоми. Відомо, що модифікації стилістичних структур у двох різних мовах при перекладі можуть складати істотні труднощі. Нерідко вилучення тих чи інших елементів призводить до повної чи часткової втрати образу. Передача фонетичних, семантичних та синтаксичних стилістичних одиниць в художніх текстах є перекладацькою проблемою, адже успішний переклад таких стилістичних явищ вимагає від перекладача неабиякого літературного хисту, здатності виокремлювати і вправно володіти різними стилістичними прийомами, аби ефективно і досконало відтворювати їх засобами мови перекладу.

Аналіз досліджень та публікацій

Стилістично марковані одиниці досліджувалися у працях таких видатних науковців як І.В. Арнольд, О.П. Воробйова, Леслі Джеффріс, В.А. Кухаренко, Джофрі Ліч, Ден Макінтайр, О.М. Мороховський, Пол Сімпсон, Мік Шорт та ін. [1; 2; 4; 5; 6; 7]. Дослідження, проведені цими вченими, показали, що різноманітні стилістичні прийоми і засоби не тільки посилюють виразність художнього твору, але й привертають увагу читача та становлять неабиякий інтерес до вивчення та відтворення їх у перекладацькому аспекті. Тому, цілком закономірною є підвищена увага до стилістичних аспектів англійського художнього дискурсу, характерна для сучасного періоду дослідження.

Особливо цікавими для аналізу та перекладу постають стилістично марковані одиниці, які належать до фонетичної, лексико-семантичної або семасіологічної та синтаксичної групи. У нашій статті ми зосередимося на семасіологічних та синтаксичних стилістичних прийомах та засобах, використовуючи як матеріал для дослідження художній дискурс Агати Крісті, а саме її роман «And then there were none» («І не лишилось жодного»).

Формулювання цілей статті

Мета дослідження – виявити стилістично марковані одиниці в англomовному художньому дискурсі Агати Крісті, провести їх всебічний аналіз та розглянути способи перекладу цих одиниць українською мовою.

Виклад основного матеріалу

Передача стилістичних засобів з однієї мови на іншу вимагає від перекладача майстерно відтворювати художньо-образні особливості перекладацького твору. Найбільш поширеними і важливими з точки зору стилістики та семантики є такі стилістичні засоби як: метафора, порівняння, епітет, гіпербола, метонімія. Переклад цих тропів певною мірою залежить від того, наскільки близькі культурно-мовні традиції мови оригіналу та мови перекладу. Можна виділити такі прийоми перекладу авторських стилістичних прийомів та засобів:

- повний переклад (збереження тропа і образу);
- збереження образу із заміною тропа;
- збереження тропа з частковою заміною образності;
- часткова заміна як образу, так і тропа, іншим близьким за семантикою тропом;
- вилучення образності, переклад лексичними засобами з прямою семантикою [3; 8].

Усі лексико-семантичні або семасіологічні стилістичні засоби поділяються на фігури заміщення (тропи), які ґрунтуються на переносі пропорцій, об'ємів та значень та фігури поєднання, які ґрунтуються на тотожному, протилежному або нерівному співвідношенні лексичних одиниць. Під фігурами заміщення ми маємо на увазі різноманітні способи вторинної номінації. Саме вторинна номінація відіграє ключову роль для формування переносного значення, особливо при перекладі метафори, метонімії та їх різновидів, а також іронії, антитези та епітетів.

Художній стиль Агати Крісті насичений різноманітними семасіологічними стилістичними засобами, які не тільки увиразнюють його, а й привертають увагу читача. Варто зауважити, що при перекладі лексико-семантичних стилістичних одиниць, наприклад, у романі «And then there were none» («І не лишилось жодного») [9; 10], перекладач роману вдало відтворює стилістичні прийоми та образи які вони передають, тобто використовує повний переклад (збереження тропа і образу). Наприклад, при перекладі антитези у реченнях: Waited-waited through the empty days for his venture to succeed or fail. – Чекав, чекав багато порожніх днів на успіх або невдачу; The sea...So peaceful to-day-sometimes so cruel.. – Море... Таке тихе сьогодні, а іноді таке жорстоке...; In the midst of life we are in death – Посеред життя нас обіймає смерть. Антитези succeed/fail, peaceful/cruel, life/death перекладені повністю зі збереженням образу. Особливої уваги заслуговує останній приклад In the midst of life we are in death у якому, окрім антитези, наявний такий стилістичний прийом, як парадокс: один із головних героїв роману іронічно та із сумом зазначає, що посеред життя вони знаходяться біля самої смерті, маючи на увазі раптову і неочікувану смерть одразу двох персонажів.

Роман насичений епітетами та порівняннями, які увиразнюють стиль Агати Крісті та допомагають читачеві краще уявити зовнішність чи риси характеру головних героїв. Так, описуючи автомобіль, авторка вдається до використання подвійних епітетів та змальовує його як марево чи видіння: A car so fantastically powerful, so superlatively beautiful that it had all the nature of an apparition. – Він був напрочуд потужний і настільки красивий, що здавався видінням. Епітети fantastically powerful/superlatively beautiful та метафоричне порівняння машини із видінням, які використала авторка твору у цьому прикладі були повністю збережені та перекладені.

Досить часто Агата Крісті порівнює своїх персонажів із тваринами, такими як *пантера*: He moved like a panther, smoothly and noiselessly. – Він рухався, наче пантера, м'яко та безшумно; *жаба та черепаха*: Where had he seen that frog-like face, that tortoise-like neck, that hunched up attitude eyes, and those pale shrewd little eyes? – Де він бачив це жаб'яче обличчя, цю черепашачу шию, сутулу поставу й ті маленькі вицвілі пронизливі очі?; He looked round at the others and thrusting his neck forward like an angry tortoise. – Він обвів усіх очима і, витягнувши голову вперед, як розсерджена черепаха; Like a wary old tortoise, Mr. Justice Wargrave sat hunched up. – Наче насторожена стара черепаха, сидів суддя Воргрейв, згорбившись; *білка*: Thoughts that ran round in a circle like squirrels in a cage – Думки, що бігли по колу, як білка в клітці; *пташка*: She was like a bird that has dashed its head against glass and that has been picked up by a human hand. – Була наче пташка, що вдарилась об віконне скло і її підбрала людська рука; *вовк*: His sudden wolf-like smile flashed out. – На обличчі раптом з'явилася його вовча посмішка; *кабан*: He was like a wild boar waiting to charge. – Він був наче дикий кабан, готовий до нападу; *тварина чи звір*: His walk was that of a slow padding animal. – Він пересувався, наче повільна кошлата тварина; He was like a beast at bay ready to charge its pursuers. – Був схожий на загнаного звіра, готового напасти на своїх переслідувачів.

Як бачимо з поданих вище прикладів, найчастіше Агата Крісті у цьому творі використовує саме порівняння людини із черепахою (3 приклади). У семи прикладах з десяти, перекладач передав анімалістичні порівняння повністю зі збереженням самого тропу (порівняння було передане на українську мову за допомогою сполучників «наче», «неначе», «як») і словосполученням «був схожий на») та образу тварини, який він відображає. У двох інших реченнях (frog-like face, tortoise-like neck; wolf-like smile) перекладач зберігає образ, але заміною троп: жаб'яче обличчя, черепашача шия, вовча посмішка – порівняння перетворюється на анімалістський епітет.

У прикладах *She looked like a woman who walked in mortal fear...* – Здавалося, її оповив смертельний страх... та *A disgraceful and heartless practical joke, I suppose.* – Гадаю, це ганебний і безсердечний розіграш, використані авторкою епітети *mortal, disgraceful, heartless* та порівняння (*She looked like a woman...*) повністю збережені та перекладені без жодної заміни образу.

Завдяки ретельному аналізу ми помітили речення, які є прикладами авторської метафори. Наприклад, *You lost touch with the world - an island was a world of its own.* – Втрачається контакт із зовнішнім світом, адже на острові власний світ. При перекладі збережено і троп і образ (острів – це світ). *Anthony was a creature of sensation-and of action.* – Ентоні був радше людиною сприйняття та дії – тут частково вилучено метафоричний образ (Ентоні – жива істота/тварина). *There was something of the panther about him altogether. A beast of prey-pleasant to the eye.* – У ньому й було щось від пантери. Хижак, приємний на вигляд – при перекладі відтворено образ хижака, тварини, на яку був схожий один із головних героїв. Варто зазначити, що два останні приклади метафор, так само як і порівняння, які ми розглядали вище, також пов'язані із анімалістичною тематикою.

Прикладом використання метонімії є такі фрагменти: *Into that silence came The Voice. Without warning, inhuman, penetrating.* – Раптом, без попередження, у тишу ввірвався Голос. Нелюдський, пронизливий; *The Voice went on-a high clear voice.* – Голос продовжував, чистий, високий. Метонімія, яка в цих прикладах поєднана ще й інверсією, епітетами і кільцевим повтором, цілковито збережена при перекладі.

Градація (клімакс), одна з фігур нерівності, у творі зустрічається досить часто. Яскравими прикладами є речення: *Queer business when you came to think of it-the whole thing was queer-very queer.* – Дивна річ, коли розібратися, усе це було дивно, дуже дивно; *It's mad!-absolutely mad-we're all mad!* – Це божевілля! Абсолютне божевілля... ми всі збожеволіли!; *I must-I must-I must-commit a murder! And what is more, it must be no ordinary murder! It must be a fantastical crime-something stupendous-out of the common!* – Я мушу, мушу, мушу скоїти вбивство! І більше того, це має бути незвичне вбивство! Це повинен бути фантастичний злочин, щось особливе, щось надзвичайне!; *Relief possessed Vera-enormous exquisite relief.* – Віра відчула полегшення – неймовірно сильне полегшення; *All I can say is that if I'm right the person in question is a very cool customer-a very cool customer indeed* – Усе, що я можу сказати, – це, як мені здається, надзвичайно холоднокровна людина... такий надзвичайно холоднокровна людина; *An exciting house-a house that lived up to expectation!* – Чудовий будинок – будинок, що виправдав усі очікування. Градація у вищезазначених фрагментах базується на різного роду повторах (повтор лексем «*queer*», «*mad*», «*must*», «*relief*»), які вживаються із словами-підсилювачами («*very*», «*absolutely*», «*indeed*») або прикметниками, які посилюють повторювану лексему (*ordinary – fantastical – stupendous-out of the common, relief – enormous exquisite relief, exciting – lived up to expectation*). Спостерігаємо, що при передачі на українську мову градація була повністю збережена у всіх прикладах.

Синтаксичні стилістичні одиниці у романі базуються на вилученні або розширенні певних елементів у структурі речення або зміні порядку слів у реченні. Так, авторка часто вживає інверсію, замовчування (апозіопезис), паралелізм та різного роду повтори.

Поширеним синтаксичним засобом є повтор. Саме повтори, як синтаксичні стилістичні одиниці становлять, на нашу думку, синтаксичну базу або каркас досліджуваного роману. У творі після ретельного аналізу виявлено такі типи повторів:

1) прості контактні повтори, як у прикладах: *So we've been wrong-wrong all along!* – Отже, ми помилялись – помилялись увесь цей час! *We must get out of here-we must-we must! At all costs!* – Ми повинні забиратися звідсіля... повинні... повинні! За будь-яку ціну!; *A question of time-time? We can't afford time!* – Питання часу... часу? Ми не можемо собі дозволити часу!; *She wanted to throw herself on her bed and sleep and sleep and sleep...* – Вона хотіла впасти на ліжко й спати, спати, спати...; *Oh! blessed, blessed peace* – О! Благословенне, благословенне місце...; *Vera screamed. She screamed and screamed-screams of the utmost terror.* – Віра закричала. Вона кричала й кричала голосом, сповненим глибокого жаху; *One of us . . . One of us . . . One of us...* – Один із нас... Один із нас... Один із нас...;

2) кільцевий повтор: *Tea! Blessed ordinary everyday afternoon tea!* – Чай! Хай буде благословенний звичайний післяобідній чай! *We must get out of here-we must-we must! Ми повинні забиратися звідсіля... повинні... повинні!*

3) повтор-підхват: *There was danger, yes, but it was danger in daylight.* – Було небезпечно, так, але було небезпечно при денному світлі; *But not Hugo. Hugo had just-looked at her.* – Та не Г'юго. Г'юго просто... глянув на неї...;

4) поширені повтори: *There was a pause-a long pause* – Настала тиша, німа тиша; *Five people-five frightened people* – П'ятеро людей – п'ятеро переляканих людей; *It was seaweed-only seaweed-and that's what*

the smell was. – Це були водорості... лише водорості... ось що то був за запах...; There is so little time-so little time. – Залишилося так мало часу...так мало часу.

Прикладом використання синтаксичної епіфори у складі повторів є фрагменти: It's crazy-everything's crazy. I'm going crazy. – Це божевілья, усе божевілья. Я божеволію; If she were to call out . . . But she couldn't call out . – Якби вона закричала... Та вона не могла кричати; Not if we are careful. We must be very careful. – Не померемо, якщо будемо обережними. Ми повинні бути дуже обережними...; The girl...I'll watch the girl. Yes, I'll watch the girl. – Та дівчина...Я за нею стежитиму. Так, я за нею стежитиму... У всіх вищезазначених прикладах перекладач влучно відтворює різні види повторів, зберігаючи таким чином і стилістичний прийом і ту експресивність, яку вони передають.

Паралелізм виявлено у таких речення, як: I don't know. I-don't know. It was all different, you see. I don't know if Leslie ever guessed... I don't think so – Я не знаю. Я... не знаю. Усе стало по-іншому. Я навіть не знаю, чи здогадалася Леслі... Не думаю; Doctors have gone mad before now. Judges have gone mad – Бувало, і лікарі втрачали глузд. Судді втрачали глузд; He saw four figures pass through four doors and heard the turning of four locks and the shooting of four bolts. – Він побачив чотири постаті, які увійшли в четверо дверей, а потім почув, як повернулися чотири ключі та клацнули чотири засуви; I must keep my head...I must keep my head... If only I keep my head. – Треба опанувати себе...Треба опанувати себе...Якби тільки це було можливо зробити; Nothing happened last night. Nothing will happen to-night. Nothing can happen. – Нічого не сталося минулої ночі. Нічого не станеться і цієї. Нічого не може статися; It's peculiarly unfortunate, as you might say. Yes, said Lombard, peculiarly unfortunate describes it very well. – Це надзвичайно прикро, так би мовити. Так, – підтвердив Ломбарт, – надзвичайно прикро – точно сказано. Аналізуючи переклад цих прикладів на українську мову, можна побачити, що всі паралельні структури, в основному, відтворено разом із повторами та замовчуванням.

У наведеному нижче прикладі бачимо використання хіазму (зворотнього паралелізму). Цей синтаксичний стилістичний прийом є дуже цікавим для відтворення у перекладі, проте, перекладач, на жаль, не зберіг його, використавши замість хіазму паралелізм, тобто здійснив заміну стилістичного прийому: Armstrong's death is associated with a «red herring» which he swallowed-or rather which resulted in swallowing him! – Смерть Армстронга пов'язана з «гачком», який він проковтнув, – або радше, внаслідок чого він його проковтнув.

Висновки з даного дослідження

і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Отже, проаналізувавши роман Агати Крісті «And then there were none» («І не лишилось жодного»), ми виявили, що у лексико-семантичній групі стилістично маркованих одиниць, перекладач, у більшості випадків, здійснив повний переклад як тропів, так і образів, які вони втілюють. В декількох випадках нами було зафіксована заміна тропа і/або заміна образу. У синтаксичній групі стилістично маркованих одиниць також був здійснений, в основному, повний переклад наявних стилістичних прийомів. Заміна прийомів у синтаксичній групі не характерна, лише в одному випадку. Вилучень семасіологічних та синтаксичних стилістичних прийомів виявлено не було.

Перспективою подальшого дослідження можна вважати дослідження інших груп стилістично маркованих одиниць на прикладі цього роману або аналіз наявних стилістичних прийомів і засобів на матеріалі інших творів Агати Крісті.

Список використаних джерел

1. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка. М.: Просвещение, 1990. 300 с.
2. Стилистика англійської мови /А. Н. Мороховський, О. П. Воробйова, Н. В. Лихошерст, З. В. Тимошенко. Київ : Вища школа, 1991. 272 с.
3. Практичний переклад англійської мови / В.Б. Крамар та ін. Хмельницький: ХНУ, 2007. 215 с.
4. Jeffries L., McIntyre D. Stylistics. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 226 p.
5. Kухarenko V.A. A Book of Practice in Stylistics. Nova Knyga, 2000. 160 p.
6. Leech G. N., Short M. Style in Fiction. A Linguistic Introduction to English Fictional Prose. London: Pearson Longman, 2007. 404 p.
7. Simpson P. Stylistics: A resource book for students. London and New York : Routledge, 2004. 247 p.
8. Theory and practice of translation: manual for students of higher educational institutions / Skyba K. M. and others. Khmelnytskyi: Khnu, 2015. 209 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

9. Крісті, А. І не лишилось жодного. Харків: КСД, 2021. 208 с.
10. Christie, A. And then there were none. London: HarperCollins, 2015. 256 p.

References

1. Arnold Y.V. Stylistyka sovremennogo anghlyjskogho jazyka. M.: Prosveshhenye, 1990. 300 s.
2. Stylistyka anghlyjskoji movy /A. N. Morokhovskiy, O. P. Vorobjova, N. V. Lyksherst, Z. V. Tymoshenko. Kyjiv : Vyshha shkola, 1991. 272 s.
3. Praktychnyj pereklad anghlyjskoji movy / V.B. Kramar ta in. Khmelnyckyj: KhNU, 2007. 215 s.
4. Jeffries L., McIntyre D. Stylistics. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 226 p.
5. Kukhareno V.A. A Book of Practice in Stylistics. Nova Knyga, 2000. 160 p.
6. Leech G. N., Short M. Style in Fiction. A Linguistic Introduction to English Fictional Prose. London: Pearson Longman, 2007. 404 p.
7. Simpson P. Stylistics: A resource book for students. London and New York : Routledge, 2004. 247 p.
8. Theory and practice of translation: manual for students of higher educational institutions/Skyba K. M. and others. Khmelnytskyi: Khnu, 2015. 209 p.

Dzherela iljustratyvnogho materialu

9. Kristi, A. I ne lyshylosj zhodnogho. Kharkiv: KSD, 2021. 208 s.
10. Christie, A. And then there were none. London: HarperCollins, 2015. 256